

ESTER WALLMARK

Av Eva Olofsson, Nedre Forsnäs Sverige och Huay Yang Thailand

Farmor Ester Wallmark, född 17 oktober 1889 i Ragunda, Jämtland. Död 11 september 1980 i Boden, Norrbotten.

Esters mamma hette Karin Näslund och Ester var hennes första barn.

Den biologiska fadern kom från Ragundatrakten i Jämtland. De var inte gifta.

Karin träffade så småningom Petrus Vallgren från Vallsjön i Jämtland.

De gifte sig, Petrus adopterade Ester och de fick sedan tre barn som nådde vuxen ålder.

Jenny född 1892. Hon dog 1989, 96 år gammal. Hon bodde i Harads från 1955 till början av 70-talet sen hon fått pension efter att ha tjänstgjort som lärare i Porjus.

Viktor född 1893 eller -94. Han flyttade till Amerika i unga år och dog 1970.

Brita född 1896. Hon dog i tuberkulos 1916, bara 19 år gammal.

1900 flyttade hela familjen från Jämtland till Norrbotten. Det var svårt med arbete i Jämtland och järnvägsbyggandet var i full gång och det behövdes arbetskraft i Norrbotten för att bygga stambanan till norra Sverige och Narvik. De lämnade "fattigjämtland". Petrus fick arbete som stenarbetare i Näsberg.

Först bodde familjen i Björkelund och Svartbjörnsbyn, Boden, men efter en tid gick flyttlasset till Hedberget, Näsberg mellan Boden och Gällivare. Där byggde de en stuga vid järnvägen i utkanten av byn. Ingen väg gick fram till stugan utan man fick åka med en dressin efter järnvägsspåret några 100 meter eller promenera eller åka skidor efter spåret. Det fanns flera stugor som grannar. I en av dessa stugor bodde en moster, fru Rost, till författaren och nobelpristagaren Eyvind Jonssons och Eyvind tillbringade mycket tid i Näsberg. Ester var således 11 år vid flytten till Norrbotten och hon gick i skola i bl a Lakaträsk och började så småningom på småskollärarseminariet i Murjek, ett stationssamhälle som ligger efter stambanan. Villkoret för att få denna utbildning finansierad var att

man som utbildad lärarinna förband sig att arbeta som lärare minst två år i en ödemarksskola.

Ester blev färdig småskollärarinna år 1909 och blev tillfrågad om en tjänst i Tärna i Västerbotten. Hon tackade ja. Det var inte så lätt att ta sig dit. Det var en resa med tåg till Narvik, båt till Lofoten, båt till Bodö och Mo i Rana, hästskjuts genom Norge till Björkfors, som var den största byn i Tärna. Ester arbetade sina år i Tärna, och hon kan vittna om att det var fattigt och eländigt för många familjer, men barnen var flitiga och väluppfostrade.

År 1911 fick Ester lärartjänst i Edefors. Hon tjänstgjorde även i Forsnäs skola. En kall vinterdag i början av 1916 hade hon tillsammans med en väninna varit på besök i en gård på andra sidan älven. De tog sig fram på skidor efter isvägen över älven. Så småningom kom de till Nedre Forsnäs och fick komma in och värma sig i en stuga. En brasa var tänd och de hörde fiolmusik från ett av rummen. Där satt sonen i huset och spelade fiol. Det var Hezekiel Sundberg. Ester blev förtjust i den trevlige mannen, och han var artig nog att spänna för hästen och skjutsa damerna hem. De fick sitta varmt och bekvämt på ett vargskinn på släden. Ester och Hezekiel blev ”blixtförälskade”, berättade hon och de förlovade sig efter bara två månader och gifte sig strax innan första barnet, Anna-Lisa, föddes i mars 1917. Andra barnet, Ivar, kom snart, året var 1919.

Familjen bodde hos svärföräldrarna i ett rum bredvid deras sovrum. Ester har berättat att det inte var så lätt att hålla barnen tysta på nätterna, så att de äldre skulle få nattro. År 1919 fick hon åka till skolan i Österby och tjänstgöra som lärare. Ända till slutet av 20-talet gick det ångbåtstrafik efter Luleälven och då fick man åka roddbåt ut till ångbåten. Det berättas att Ester hade med sig en barnsäng i båten för vidare färd till Österby. Hon hade båda barnen med sig och de bodde i skolhuset och kunde rå sig själva. Denna tid som lärarinna uppskattade hon mycket. Hezekiel hälsade på henne ibland på helgerna och någon gång åkte hon hem till N. Forsnäs. Hon hade gärna fortsatt att arbeta i Österby, när det tredje barnet föddes, men det gick inte för sig. På den tiden var det inte tillåtet för gifta kvinnor att inneha en lärartjänst. När man gifte sig skulle man vara hemmafru och mor och bli försörjd av sin man eller jobba hemma på gården.

Trots att Ester inte fick fortsätta sin lärarbana, så blev år 1920 ett lyckans år för henne. Då byggde de sig ett eget hus nära svärföräldrarna och kunde flytta in på sommaren 1920. Samma år i november föddes tredje barnet, Karl-Erik, som sedermera blev min far.

Under den här tiden var det vanligt att man bytte efternamn, eftersom det började bli många som hade samma efternamn och posten ofta kom till fel

Sundberg. Familjen H. Sundberg bytte då namn till Vallmark. Hezekiels mor Julia tipsade om det namnet. Hon sa att *hon hade kunnat heta Vallmark efter sin biologiska far, men hon hade aldrig nött på det namnet*. Farmor Julia var också, liksom Ester, ett barn som fötts utom äktenskapet.

Familjen Vallmark utökades vidare med Karin f. 1922, Inga-Greta f.1924, Knut f.1927, Nils f.1929, Åke f.1931 och Sten f.1933

Man bestämde sig också för att stava namnet med W, fast det står V i alla offentliga dokument. Hesse, som Hezekiel kallades, bröt mark för att utöka betet och slåttermarkerna till gårdens kor och häst. Man slog gräset och hässjade till mitten av 1950-talet, då de slutade med djurhållning. Under åren fanns det alltid ca 3-5 kor, 1-2 hästar, grisar och höns att sköta om. De odlade potatis och rotfrukter, jordgubbar, rabarber, plockade hjortron, blåbär, lingon och levde på vad gården gav. Ett av Esters stora intressen var trädgårdsblommor, och hon hade alltid så fina välskötta blomsterland. Långt upp i åren kunde man se henne stå böjd över blomlanden och rensa ogräs.

Ester var mycket gästvänlig och social och engagerade sig i bygdens föreningsliv. En period var hon ordförande i Husmodersföreningen i Edefors kommun, som det hette innan byarna 1972 inlemmades i Bodens kommun. Hon bjöd alltid på mat och kaffe till dem som hade vägarna förbi. Det fanns familjemedlemmar som tyckte det kunde bli för mycket ”bjudande” och de sa att ”tur att landsvägen inte ligger närmare huset, för då skulle Ester stå vid vägen och vinka in förbipasserande”.

*Ester firar en jämn födelsedag
i Nedre Forsnäs.*

Ester var också nämndeman vid tinget och fick åka till Boden en gång i veckan och närvara vid rättegångar och förhandlingar. Detta tyckte hon var mycket engagerande, och hon missade inte en torsdag vid tinget. För att komma till Boden, en sträcka på fem mil, fick hon åka med Jokkmokksbussen. Ett särdrag hos henne var att hon var tidsoptimist och ofta sen till bussen. Många gånger fick bussen vänta en stund medan hon småsprang den sista biten, och vid ett tillfälle såg inte busschauffören att Ester kom efter anslutningsvägen. Det var torsdag och hon borde vara där. Då körde han ner efter den smala vägen till husen i byn för att hämta henne. Det var service! Jag minns inte om hon var

ledig den dagen eller om hon var ovanligt sen, men jag minns att vi barnbarn såg den stora bussen komma vinglande nerför den smala byvägen.

Jag minns att hon alltid tog sig tid att lära oss göra småslöjdsalster, ett brödfat hade jag länge kvar, och vi fick vara med när hon bakade småkakor. Det var inte så noga om kakorna inte blev perfekta, vi höll ju på att lära oss. Hon var också en hejare på att berätta sagor utan bok. Jag minns särskilt sagan om Hallonmasken som hon fick berätta om och om igen. Lika fascinerande varje gång!

Ester var en typisk kvällsmänniska. Hon sydde och pysslade i hemmet till småtimmarna och behövde då sova ut på mornarna. Detta kunde hon få gliringar för av de morgonpigga, och hon sa vid ett tillfälle att det spelar väl ingen roll **när** sysslorna blir utförda, huvudsaken är **att** de blir utförda. Jularna – det är ett kapitel för sig. Allt gjordes i hemmet, grisen blev skinka och div. syltor, fisken lutades, det skulle bakas, kokas, städas, pyntas, förberedas, slås in julklappar till alla som kom hem till jul. Som den kvällsmänniska och tidsoptimist som hon var, så hann hon inte alltid sova många timmar innan julafton. Ofta var både hon och hennes röst alldeles slut när julen började. Men tro inte att hon vilade nu, nej då, all mat skulle fram på bordet, jultomten delade ut julklapparna i det stora köket och på juldagsmorgonen skulle man iväg till julottan i Harads 8 km bort. Man promenerade eller åkte häst och vagn eller på senare år med bil.

Esters bror Viktor emigrerade till USA ca år 1910 för att slippa bli inkallad i första världskriget. Vad han inte visste då, var att USA skulle dras med i kriget och få slut på stridigheterna vid några avgörande bataljer i norra Frankrike, bl a i Sommes. Viktor, som var amerikansk medborgare, blev inkallad och fick åka till Europa och delta i slutstriderna. Han, som för allt i världen inte ville bli inblandad i kriget! Han fick sviter under lång tid efter detta och slutade skriva brev till hemlandet, och alla i Sverige trodde naturligtvis, att han var död. Han blev dödförklarad i början av 30-talet.

Många år senare, i mitten av 40-talet, kom ett brev till hans syster Jenny Vallgren i Porjus. Brevet var adresserat till Näsberg men där bodde ingen kvar så via en posttjänsteman i Gällivare, som visste om att Jenny hade bott i Näsberg, så kom brevet till henne. Det var skrivet på en mycket underlig svenska, men Viktor nämndes i brevet och det visade sig att det var hans fru Leona som beskrev att hon försökt få Viktor att ge sig tillkänna till sina anhöriga i Sverige, så de kunde få ett livstecken. Men Viktor var svårt medtagen av sina upplevelser i Europa så han orkade inte ta kontakt med någon. Då tog Leona ett engelsk-svenskt lexikon och författade ett brev till Viktors släktingar i Sverige. Därav den underliga svenska texten.

Sommaren 1968 besökte Viktor och Leona Sverige och Norrbotten tillsammans med Leonas syster och make. De gjorde många utflykter under sin vistelse, men

Jenny, Ester, Viktor, Leona

Viktor ville inte åka till det gamla obebodda huset i Hedberget, Näsberg. Han tyckte att mycket hade förändrats i Sverige sen han emigrerade, kanske inte allt till det bättre.

Strax efter att syskonen via Leona fått kontakt igen, så reste Ester till Michigan i USA tillsammans med sin syster Jenny för att hälsa på Viktor och Leona. Sommaren 1948 reste de med båt från Göteborg och resan tog ca två veckor. Många fotografier finns sparade från resan och Ester skrev en detaljerad dagbok för hela tiden. Den finns sparad i hemmet i N. Forsnäs. Det blev ett kärt återseende. Tyvärr så grumlades glädjen, eftersom äldste sonen Ivar hade varit sjuk en tid, och precis när båten till Amerika kommit ut på öppet vatten på sin färd, kom ett telegram att Ivar hade avlidit.

År 1955 företog Ester och Jenny ännu en resa till Michigan för att besöka sin bror med familj, och från den resan finns det fotografier sparade.

Hela min uppväxt kommer jag ihåg, att det kom ett stort amerikapaket varje jul. Alla fick en julklapp var, vi var många! De höll reda på och kom ihåg alla nyfödda i släkten med en julklapp och det blev bara fler och fler. Dessutom skickade de en fruktkaka med olika torkade frukter ihopbakade till en kompakt sockerkaksliknande kaka. Delade meningar rådde om denna kaka, antingen tyckte man mycket om den (farmor Ester och min mamma), eller också ansågs den närapå oätlig.

På den tiden uppehöll man kontakten med varandra genom brevskrivning. När Ester bodde i Tärna och Edefors skrev hon ofta brev till sin familj, en stor del av breven och svaren finns sparade, så vi kan ta del av deras vardag, nyheter och planer för framtiden. Bl. a fanns det planer på att hela Näsbergsfamiljen skulle flytta till södra Brasilien för att skapa sig en ny tillvaro där. Alla i familjen var inte intresserade av denna flytt som tur var, för många av familjerna som flyttade dit fick det ganska eländigt och flertalet återvände till Sverige.

Barnen växte upp och utbildade sig och spred ut sig över hela Sverige. Ingen blev kvar i N. Forsnäs och fortsatte bruka gården. Det brukar sägas att ”tänk om Hesse hade sett hur det växer igen på ängar och åkrar som han hade sånt sjå att bryta upp en gång, då skulle han vända sig i sin gr...”

Livet gick sin gilla gång med stor familj, barnbarn i närheten och barnbarn på sommarbesök.

Hesse och sönerna arbetade mycket i skogen med avverkning och forsling av timmer med häst och kärra, men en efter en av pojkarna flyttade hemifrån för att utbilda sig. Döttrarna gifte sig och flyttade till Råneå och Svartbyn, Boden. Den yngsta dottern bodde med Ester i en lägenhet i Boden under hennes sista år i livet när det blev för arbetsamt och ensamt att bo ensam i huset. Hesse dog redan 1956, endast 68 år gammal. Ester levde till 1980. Hon hann fylla 90 år.

*På promenad med grannen Wilma Nilsén
och några gäster.*

Nu är det inte så att släkten Wallmark har övergett Nedre Forsnäs. Långt därifrån. Varje sommar kommer vi som flyttfåglarna. Alla Esters söner som bor långt bort i landet har byggt eller köpt stugor nära föräldrahemmet. Barnbarn har byggt sommarstugor och kommer troget varje sommar. Första gästerna brukar komma strax före midsommar och sen ökas det på för varje vecka.

Vi har nära till Luleälven och tack vare en av Esters söner med familj, som har hållit efter stranden så den inte har växt igen, finns där en sandstrand som kan mäta sig med vilken ”playa” som helst. Juli månad är träffmånad. Från augusti är det tomt och tyst i byn. Har varit tomt och tyst. Från och med sommaren 2013, kommer jag och min man att stanna kvar i vår stuga till och med september, eftersom Nedre Forsnäs har blivit vår fasta punkt i Sverige.